



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## **Het Gheopent Christendom**

**Hazart, Cornelius**

**T'Antwerpen, M. DC. LXIV.**

Het VI. Capittel. Van de Priesters, ende andere gheestelijcke Persoonen.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71377](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71377)

't welck in de Kercke ghedaen wordt / van meerder  
kracht is: Wilt ghy leeren, seyd hy / van wat kracht het  
ghebedt is, dat in de Kercke ghedaen wordt? *Petrus* was ghe-  
vanghen, ende daer wierdt voor hem sonder op-houden van  
de ghemeente ghebeden, ende hy is uyt den kercker verlost  
gheweest, &c. Men kan t'huys wel bidden, maer niet soo als  
in de Kercke, ofte ghemeente.

Van 't selve gheboelen is den *H. Basilius*, ende ande-  
re meer / die ghy kondt naer-sien / samen met de we-  
derlegginghe van uwe op-wozpinghe / by *Bellarminus*  
*loco citato.*

## H E T V I . C A P I T T E L .

Van de Priesters, ende andere gheestelijcke  
Perfoonen.

Predikant. Pag. 521.

**D**E *Mahometanen* hebben haere Kerckelijcke, ende religieuse  
perfoonen.

Antwoorde.

Ick hebbe seer wonderlijcke dinghen van dese  
Priesters / ende Religieusen ghelesen by *Bernardinus*  
*Surius*, in sijnen *Vertreckenden Pelgrim lib. I. cap. 51.* daer  
hy seght onder andere / dat de *Turckische Religieu-*  
*sen* in vier soorten ghedeelt worden / namelijk / in  
*Tourlaken*, *Dervisen*, *Kalenders*, *Huiguiemalen*. Sommit-  
ghe gaen heel naeckit ghelijck sy van moeder ghebo-  
ren zijn / om te thoonen / dat sy niet een zier om de  
wereldt en gheben / noch jets pretenderen / maer aen  
alles verstorven zijn: dese hebben seer groot credit  
onder de *Turcken*. Andere gaen bekleedt met luy-  
paerts / oft leeuwen-bellen / tot een reecken dat sy  
van *Godt* versterckt zijn. Andere vercierren haere  
hoofden met alderley vederen / ende pluymen / om  
te

te thoonen / dat haeren gheest / hoven alle aerdrsche dinghen / alleen den hemel betracht. Andere zijn gepalleert met alle soorten van bloemen / hier mede te kennen ghebende / dat sy alreede de wellusten des hemels ghenieten. Sommighe van dit gheselschap gaen achter strate / danssende / ende springhende op den trommel-slagh / ofte op andere instrumenten / met sulcke gesten / kabziolen / ende grimassen / als oft het Herlekijns waeren / oft Jan-potagien: Sommighe kerben haer aensichten / ende snijden haer armen / ende beenen met scherpe rasoozen / upt liefde tot Mahomet haeren Propheet. Andere woonen Cloosterghewijs t'saemen / ghelijck de Dervisen doen. Andere woonen hier ende daer in de steden / bosschen / ende gheberghen. Andere zijn winckeliers / ende bekomert met koopmanschappen. Daer is noch een andere soorte van ghebepusde Religieusen / die Sacchas worden ghenoeint: Dese zijn te Mecca gheweest / daer sy hun met eedt verbonden hebben / sich / soo langh als sy leven / te oeffenen in godtzuchtighe wercken: sy gaen langhs de straten / ende presenteren een-jeghelijck water om te drucken / midts de landen daer seer warm zijn / ende eenen spieghel / om haer te spieghelen / welcken spieghel / soo sy haer aensicht ghesien hebben / datelijck om-keeren / hunkeden hier mede te kennen ghebende / dat / al watter in de wereldt is / niet en duert / maer onghestadigh / ende bezieghelijck is.

Den dienst / die dese Religieusen doen in haere Mosquiten, oft Kercken / is namelijk s Maendaeghs / ende Wonderdaeghs / ende gheschiedt op dese maniere: Den Oersten klimt op den Preeck-stoel / ende in teghentwoordigheyt van alle de omstaenders / die met alle gheschicktheyt / ende stil-swijghen aenhoren / leest hy ertelijcke Capittelen upt den Alkoran, de selbe uptleggghende / ende verklarende. Dit ghedaen wesende / dyp van dit gheselschap met langhe slupten / ende twee andere / den eenen met een kleyn ketel-trommel / den anderen met ronde pserkens / staende op een verheben plaetse / beginnen te spelen: Waer  
op

op alle de Religieusen / hoozende den eersten slag / springhen allegaer op / met langhe tabhaertg / ende aen 't volck hier reberentien gedaen hebbende / springhen rondtom den tempel / keerende / ende dzaepende haer ghelijck eenen top / bykans den tijdt van een ure: Den Obersten is by-naer altydt in 't midden / en soo wannere sy booz hem passeren / doen een diepe reberentie. Onder dit dzaepen / ende danffen / hoozmen bele versuchtinghen / soo van de danffers / als van de omstaenders / welke daer in groote devotie hebben. Ghebzaeght zijnde waerom sy soo danffen / antwoerden / datse dit doen eensdeels om van de menschen versmaect te worden / eensdeels tot ghebachtentisse van den Eughelen-dans / die Mahomet eens ghesien heeft.

Wat nu haere Priesters aengaet / die noemmen Santonen, ende maken professie van meerder heylighepdt als andere. Als het tijdt is / gaen sy op de Kerck-tozeng / ende met hunne stemmen / ende ghesangh / berwecken de Turcken tot het ghebedt / roepende hun naer den tempel. Soo salmen ondertuschen vijf oft ses hondert saemen / met luyder stemme hoozen roepen / des morggens / ende des avonts. Sommighe die de volmaeckste willen zijn / woenen huften in holen / ende verlaeten plaetsen: Komen eenighe daghen in de weke van deure tot deure / om aelmoessen te bragen / zijn altydt met een beroeste hellebaerde / ofte parisane ghewapent / op wiens punt eene psere half-mane staet / waer aen eenen quispel hanght van hondert bodden / van alderhande couluren: Dele gaen half-naeckt / d'andere hebben hunne kleederen soo ghelapt / datmen dooz de mentigte der steken / niet en kan sien wat het booz stoffe is. Dese worden oock by de siecken gheroepen / om hun by te staen in den upersten noodt: zijn heel behoot in hebaerden / ende pelgrimagien / namelijk naet Jerusalem, om het graf van Salomon te besoecken / het welck sy aenlegghen in deser boeghen: Dooz aen gaen vijf oft ses mannen / jeder een dzaghende een perise met groen krupdt bekleedt: haer volght een  
nen

nen Jonghman schuddende / ende schupmende ghelijck eenen rasenden hondt / draghende op synen halst een levende serpent / met de eene handt houdt hy den steert / met de ander het hooft : Hem volghen eenighe trommel-slaghers / onder eenen hoop Santonen, oft Priesters / die allegader draghen banen / ende vendels van Mahomet, huplende / ende bzullende langhs de straten als wilde stieren.

Hebt ghy noch set anders te segghen van dese Priesters / ende Aeligitusen / laet ons hoorzen.

Predikant. Pag. 518,

De Mahometanen hebben haren Oppersten Priester, die sy den *Muphti* noemen, ghelijck by de *Roomsche* den *Paus* is; Sijn voornaemste ampt is, neerstigh toe te sien, datter niet beslooten en werde teghen de *Wet* van *Mahomet*, ofte tot nadeel van de Mahometaensche Religie: Hy ghehoort hebbende d'advijfen van andere, leert uyt de Mahometaensche *Wet*, wat ghevolght, oft ghevlucht moet worden: ende 't en is niemant gheoorloft hem te weder-spreken: Aen desen alleen bewijft den Keyser selve die cere, dien hy niemant en bewijft; want als desen Hoogh-priester tot hem komt, hy staet op van synen throon, ende raect hem met sijne handt op de borst, ende neyght sijn hooft nae de aerde.

Neffens desen *Muphti*, zijnder noch dry in't ghetal, die sy *Cadilescheri* noemen, die den *Muphti* helpen met raedt ende daet, by-na ghelijck de Cardinalen den *Paus* van Roomen doen: elck heeft sijn district, ende landt, over 't welck sy toeficht hebben, ende acht nemen. Dese ondersoecken nauw het leven, ende leere van d'andere; de overtreders, ende die haer niet behoerlijk ghequeten hebben, settense niet alleenlijk af, maer doense oock wel strenghelijck gheesselen. Die aen een swaerder feyt schuldigh bevonden wordt, die doense sterfen, oft door het sweert, oft door het strop, oft door het vyer. Onder dese staen de *Cady*, de welcke als Bisschoppen zijn: Dese zijn ordinaire Rechters, die over 't scheyden van houwelijcken, ende andere borgherlijcke saken, 'tzy in de stadt, oft op 't landt, uyt-spraeck, ende vonnis gheven: Sy straffen de ghene die Godt lasteren, die wijn drincken, die ten

tijde

tijde des ghebedts niet te Kercke gaen, ende de Vasten niet onderhouden, oft jets doen teghen het ghewoonlijck ghebruyck van de Religie.

De andere, als te weten, de *Santoni*, *Hoggij*, ende *Talismani* dienen in de Kercken, roepen het volck samen om te bidden, singhen lof-sanghen, ende predicken.

Antwoorde.

**Du moeten wy hoozen / wat ghelijckenisse daer is tusschen ons / ende Mahometaensche Priesteren / ofte Heiligenssen.**

Predikant. Pag. 521.

Soodanighe onwetende Priesters zijnder met duysenden in *Spagnien*, ende in *Italien*.

Antwoorde.

**'T is onwaerachtigh.**

Predikant.

'T spreek-woordt is bekent: *Ongheleerder als een Monick.*

Antwoorde.

**Ghy valt van den os / op den esel: ghy moest spreken van enkele Priesters / ende ghy komt hier boozden dagh met de Monicken: Wat dit spreek-woordt aengaet / is van Erasmus Roterodamus ghesmeedt / eenen grooten ende bitteren vbandt der Monicken / om dat sy hem dapper in sijn kaerten saghen / ende oversulckx dit en is gheen spreek-woordt / maer eene lasteringhe boozt-ghekomen upt een bitter ghe moet: ghelijck men oock kan sien in Ludovicus Vives *Prasat. in lib. de Civit. Dei*, daer hy dapper upt-balt teghen de Predick-heeren van sijnen tijdt / ende de selve upt-scheldt als ontwetende / om dat sy ghesepdt hadden /**

den /

den/ dat hy verlozen arbejdt dede / met bemerckin-  
ghen te maken op de boecken Augustini van de Stadt  
Godts.

Ghy moet dencken dat het/ in dit stuck / met dese  
twee toe-ghegaen is/ ghelijck het met u doet / wan-  
neer ghy de Pausen van Roomen Pag. 470. seght te  
wesen Harpyen, ende in-slockers van 'smenschen goedt ende  
bloedt: ofte/ wanneer ghy Pag. 468. seght / dat de Ca-  
nonicken van Loretten leven in wellustigheydt, ende over-  
vloedigheydt: ofte/ wanneer ghy Pag. 470. onsen Gret-  
serum noemt eenen Op-zwetter, ende op-gheblasen Jesuijt,  
ende hondert soodantighe lasteringhen / die upt-ghe-  
spoghen zijn upt een vergalt ghemoet: Soude hy  
niet upt-sinnigh zijn / die op soo een los fondament  
wilde bouwen? Soodantigh een fundament neemt  
ghy hier/om te thoonen dat onse Pzesters/ofte wel/  
om beter te segghen / de Pzesters van de oude tijden  
ontwerende waeren.

### Predikant.

'T ghene *Septem Castrensis* van de Mahometaensche Prie-  
sters seght, past oock net op de Paepsche: *Schoonse*, seydt hy,  
*soo onwetende zijn, soo willense nochtans soo van allen onderhouden*  
*hebben, al 't ghene sy segghen, oft ghebieden, als oft' et Godts ghe-*  
*bodt waer, alsoo dat niemandt oock in 't minste derft teghen-spre-*  
*ken, oft teghen-standt doen.* Dit wordt den menschen, door de  
daghelijcksche, doch bedroefde eryarentheydt in het Paus-  
dom gheleert.

### Antwoorde.

Ep liebe/en bedroeft u soo niet/want daer is meer  
reden van blijdschap/ om dat die van het Pausdom de  
leeringhen van Paulus soo pzetijg achtervolghen /  
want die heeft gesept *Hebr. 13. 17.* Zijt uwe voorganghe-  
ren gehoorlaem, ende zijtse onderdanich, want sy waken voor  
uwe zielen, als die rekenschap sullen gheven. **Indien ick**  
**nu bzaghe van den Dordrechtschen Bijbel wie dese voor-**  
**gangheren zijn? hy antwoordt Num. 16.** Herderen ende  
lee-

Leeraren : ghebiedt Paulus aen de Christenen dat sy sou-  
den ghehoorzaem / en onderdanigh sijn aen hare Her-  
deren, ende Leeraren ? waer soud' dese ghehoorzaemheyt  
blijben / indien sy haer teghen de Herderen stelden /  
ende haer teghen-spreken? Maer ick wilde wel eens  
sien / hoe ghy-lieden soudt leven met de ghene die in  
Hollandt de Predikanten veel souden teghen-spreken ;  
ick gheloobe / dat het haer beurse wel sonde gheboe-  
len ; ofte / soo niet / wat zijdt ghy-lieden hoor Herders /  
aen de welke de schaepen niet ghehoorzaem en sijn /  
maer teghen-standt doen / en weder-spreken ? ofte  
schzapt de leeringhe Pauli upt / ofte lacht met u sel-  
ven.

Predikant. Pag. 522.

De Mahometaensche Religieusen verthoonen een groote  
lijdtsaemheydt , ende doen groote strengicheden aen haer  
lichaem.

Antwoorde.

Laet ons die hooren. Ick weet wel dat ick by Ber-  
nardinus Surius hebbe ghelesen / dat sommighe eene  
goede half-ure lanck / sonder op-houden haer draepen  
als eenen top; wat hebt ghy noch meer?

Predikant, Pag. 523.

Sommighe sijnder, die seer selden eten, en drincken: An-  
dere houden een gheduerigh stil-swijghen, gheen omme-  
gangh hebbende met de menschen: Andere hanghen met  
uren lanck aen eenen boom met 'thoofst nae de aerde, andere  
snijden, en kerven haer het vleesch om eenen cleynen prijs,  
betuyghende, dat daer mede, als met een offerhande, ghe-  
holpen worden de sielen der af ghestorvenen, voor de welke  
sy gheldt ontfanghen.

'Tis bekent, dat andere Heydensche volckeren, oock al-  
soo haere Munnicken, en Religieusen hebben, die oock ghe-  
woon sijn seer strengichlijck te leven. In't Rijck *Calaminhans*  
leven



teghen het gheopende Turckdom. 273

leven sommighe in't diepste van een bosch, in holen, ende rotsen, daer sy niet anders en eten dan vlieghe, mieren, scorpionen, ende spinnekoppen. *Rogerius* verhaelt van eenen op de kust van *Chormandel*, die met een ysere kraegh wel vier en twintigh pondt swaer om sijnen hals gingh: van andere, die sware ysere ketenen aen haere beenen sleepten: een ander gingh op houte holblocken, die van binnen vol scherpe ysere pinnen waeren: een ander hadde sich met een ysere keten aen eenen boom vast ghemaect, om daer sijn leven te eyndighen &c.

Antwoorde.

Wat wilt ghy hter mede nu segghen?

Predikant.

Vele Christenen hebben ten alle tijden haer in desen opghemelten Turcken, ende Heydenen ghelijck ghemaect, haer krachten onbehoorlijk, ende ontijdelijk uyt-puttende, door vasten, waken, ende braken.

Antwoorde.

Wie zijn die ghetweest?

Predikant. Pag. 533.

De Monicken van *Palestina*, die, soo *Evagrius* verhaelt, sommijds vijf daghen naer malkanderen, ende meer vasteden, ende haer soo af-matten met waken, en braken, datse dooden schenen, legghende op d'aerde onbegraven; ende om dese, en andere dierghelijcke dinghen, die hy breeder van de selve verhaelt, verheft hysse tot den hemel toe, ende noemt dat, de heylighste, ende verhevenste maniere van leven, &c.

Antwoorde.

Ick en kan niet bedencken wat u oberghekomen is / te segghen / dat vele Christenen haer hebben / in strengs.

strengsgheden / ghelijck ghemaect aen de Turcken, ende Heydenen. Ghy moest contrarie segghen / te weten / dat de Turcken haer hebben ghelijck ghemaect aen de Christenen / ende naer-gevolght (doch ghemen-ghelt met vele ongherghen) de exempelen van haere strengsgheden: want die Monicken van Palestina, daer ghy hier van ghewagh maect / ende Simoon Stylites, ende Bartheus, ende Theonas, ende Pior, die in groote lijf-kastjdinghen hebben upt-gheschenen / ende van u mede hier boozghestelt worden / hebben soodantghe strengsgheden ghepleeght hondert / sae twee hondert jaeren te bozen / eermen van Mahomet, ende sijne Secte opt wist te spreken.

Sy en konnen die oock niet af-gheleent hebben van d'Heydenen, want de ghene / die ghy hier noemt / te weten die van Japon, van Pegu, ende andere / en waeren doe noch niet bekent.

Seght dan / dat de Turcken haere lijf-kastjdinghen gheleert / ende af-gheleent hebben van de oude Christenen / ende niet contrarie / ende soo sal alleg wel zijn.

### Predikant.

Den eersten vinder van dese onthoudinghen, ende strengsgheden is gheweest, niet *Paulus* de Cluysnaer, die gheen discipelen ghemaect heeft, maer eenen *Antonius*, die ghestorven is anno 373. ende welckers discipelen, binnen den tijdt van minder als 50. jaeren soo zijn vermenighvuldicht, datse bynae ontelbaer zijn gheworden.

### Antwoorde.

Maer / goeden man / ghy praect upt / ende in / sonder eenigh versantw / ofte eens te letten wat u tegengaet: Siet ghy niet dat ghy u selven hier wederom doodt? Ghy bekent dat *Antonius* den eersten vinder is gheweest van dese strengsgheden: ghy bekent oock dat hy ghestorven is in't saer 373. dat is / meer alst twee hondert jaeren booz de gheboorte van Mahomet.

daer

baer-en-boven bekenet gy oock dat op vijftigh jaren/  
dat is/hondert en meer als sestig jaren eer Mahomet  
opt ghebozen was/sijne discipelen zijn ontelbaer ge-  
worden: Soo waerender dan ontelbaere Christe-  
nen soo vele jaren voor Mahomet, die dese strengighe-  
den pleegghden. Hoe kont ghy nu segghen/ dat de  
Christenen haer hebben ghelijck ghemaect aen de  
Turcken, ende niet de Turcken aen de Christenen?

Ghy sult mischten segghen/ dat het eben-eens is/  
om dat die strengigheden eben onbehoorlijk ende  
bertspelijck waeren in Antonius, alsoe nu zijn in de  
Turcken.

Ooch ghy komt veel te laet / om dit vermetelijck  
ende onbehoorlijk bonnis te strycken: Anders heb-  
ben hier van gheoordeelt de uerstekenste Daders /  
ende Leeraers van de oude rechtsinnighe Kercke.

Voor eerst, den H. Augustinus *lib. 8. Conf. cap. 6.* ghe-  
tuyghe/ dat hy wetenschap heeft ghehad van het le-  
ben van desen H. Man / ende dat hy daer over ver-  
baest heeft ghestaen / ende seght/ dat den naem van  
Antonius, t'synen tijde/ uytmuntende, ende vermaert was  
onder de Christenen: ende *lib. 1. de Doct. Christ. cap. 1.* noemt  
hy hem/ een volmaect man.

Ten tweeden, den H. Athanasius, die het leben van de-  
sen Heplighen heeft beschreven/ seght onder andere /  
dat het onghelooffelijk is, hoe lijdsaem hy was in't vasten,  
ende waken, dat hy niet meer als eens daeghs at, nae den son-  
nen ondergange, jae dickwils vier daghen langh vastede son-  
der eten, ende t' ghene hy at, was sout ende broodt, t' ghene  
hy dronck, was water: als hy nu te ruste gingh, en had te niet  
anders daer hy op lagh, dan een horde van ghevlochten bie-  
sen, ende een hayren kleedt: jae lagh dickwils op de bloote  
aerde. Soo verre is't van daer/ dat dien grooten en-  
de treffelijcken Bisschop Athanasius hem hier over  
soude bertspen/ dat hy in tegendeel over dese streng-  
igheden/ ende andere deughden / hem doozstelt als  
een doozbeeldt van alle volmaecthepde.

Ten tweeden, den H. Ephrem *cap. 10. in illud attende tibi,*  
naer dat hy de deughden/ ende strengigheden van den  
H. Antonius hadde verhaelt/ soo seght hy *Epist. ad Ioan.*

*Monach.* Dat hy alle sijne wercken ghedaen heeft door de be-  
stieringhe vande Goddelijcke openbaringhe.

Ten vierden, den H. Joannes Chrystostomus *Hom. 8. in cap. 2. Matth.* seght / dat hy soodanigh een leven gheleydt heeft, ghelijck als de wetten Christi vereysschen. **Daerom noemt hy hem oock / den Salighen, ende grooten Antonius.**

Ten vijfden, den H. Hieronymus *in vita Hilarionis.* **Prijst hem over sijne onthoudinghe, en scherpigheyt, segghende dat synen naem hermaert was by alle de volkeren van Egypten.**

Ten sefden, den H. Joannes Damascenus, *in Histor. Iosaph.* noemt hem den Grooten Antonius.

**Wat komt ghy dan uw' bonnig strycken over soo eenen man vande Oudthepde soo groot gheacht / en gheprezen / namelijk om sijne strenghtigheyt van le-  
den: Laet uwe hoor-ouders / ende die treffelijcke / ende H. Leeraers daer van oorbeelen: want die heb-  
ben de sake beter verstaen / als ghy.**

**Du / op dat ghy mooght sien / dat sy niet alleen Antonium hier over hebben gheprezen / hoort'er noch meer.**

**Den H. Ephrem *in vita Abraami* prijst den Eremitte Abraam, om dat hy den tijdt van 50. jaeren noyt sijn hayren kleedt verandert, noch broodt heeft ghe-eten.**

**Den H. Gregorius Nyssenus *in vita Ephram*, prijst den H. Ephram, om dat hy een scherp, ende hart leven leydde, ende sijn lichaem op vele verscheyden manieren pijnighde, slapende op bloote aerde &c.**

**Den H. Gregorius Nazianzenus, prijst den H. Basilius *Orat. 20.* om dat hy niet anders en at, dan broodt, ende sour, ende niet anders en dronck als water.**

**Egesippus prijst den H. Jacobus *lib. 5. de Iacobo*, om dat hy noyt wijn dronck / noch vleesch at.**

**Clemens Alexandrinus *lib. 2. Pedag.* prijst den H. Apostel Matthæus, om dat sijne spijse niet anders was / dan moes / ende krupden**

**Den H. Hieronymus *Ep. 27. ad Eustoch.* prijst de weduwe Paula, om dat sy in eene alderswaerste kortse, op de harte aerde lagh, met hayren cleederen onder haer, &c. **Hier over prijst****

teghen het gheopende Turckdom. 277

prijst oock den H. Gregorius Nyffenus sijne Suster Macrina.

Sozomenus *lib. 6. cap. 34.* prijst eenen sekeren Ala, om dat hy op tachtentich jaren gheen broodt hadde gheeren.

Socrates *lib. 4. cap. 18.* prijst Macarium, om dat hy den tijdt van twintigh saeren / lenende alleentlyck teghen eenen muer / een wepnigg ruste hadde ghenomen.

Wat wil ick hier boozders van spreken in het besonder? ick segghe met uwe eyghen woorden; d'Historien van die eeuwe, sae van alle andere / sijn vol van dierghelijcke exempel.

Hoozt dan uwe booz-ouders spreken / ende en wilt niet vermetelyck veroordeelen / 'tghene sy gheappro- beert / ende gheprezen hebben.

Predikant. Pag. 5; 2.

Dese dinghen noemt Paulus I. *Coloff. 2. 23.* Eyghen-wil- lighen Godts-dienst, en verkeerde nedrigheyt in het lichaem niet te sparen.

Antwoorde.

'Ten is niet soo / dat Paulus van soodantghe lijf-castijdinghen / ende strenghtcheden spreekt / ghelijck wy nu ghehoort hebben: hy spreekt hier alleen van de ghene / die in haer vasten / het Hooft, (Christum) niet en behielden, maer haer selven daer van afschepden / om te vasten ter eere van de Enghele die sy hielden booz in andere goden / ghelijck als waren de Simonianen, Cherinthianen, Angelici, ende andere: Doch dese boozghemelde heylighe Mannen / behielden het Hooft, om dat haere strenghtcheden over een quamen met den wille van Christus, de welke inde Schrifture ghebleet / ofte aen-prijst verloocheninghe sijns selfs / versterkinghe / versmaedinghe / onthou- dinghe / &c.

Verhalben / en sie ick niet / hoe Paulus dese dinghen

3

ber

versnaden kost / aenghestien dat hy self sijn lichaem  
 met slaghen heeft ghekastijdt: Want soo seyt hy met  
 claere woorden: 1. Cor. 9. 27. Ick slae, ofte kastijde mijn lic-  
 haem, ende brenghe het onder slavernije: Ick weet wel  
 dat ghy-lieden in uwen Dordrechtschen Bijbel, dit dapp-  
 per versacht hebt / ende ghestelt: Ick dwinghe mijn  
 lichaem: Maer 'tis claer dat dit seer ontrouwelyck  
 is overgheset: want in den Orygenelen Ghyexschen  
 tex: staeter *ἰκονίζω*; ende als ghy wilt weten / wat  
 die woordken te segghen is / bzaeght het van uwen  
 Theodorus Beza in cap 18. Luca, ende van uwen Henricus  
 Stephanus in Lexico, die sullen u leeren / dat het te seg-  
 ghen is / het lichaem vol blauw plecken slaen, of wonden,  
 (dit hebben oock soo verstaen onder de oude / den H.  
 Paulinus Ep. 58. ad August. Hesychius, Suidas, ende Theophy-  
 lactus.) ghelyck certyders by de Romeynen, de worster-  
 laers malkanderen sloeghen met byssten / en arm-  
 banden: Jae leeft de bemerckinghe die uwen Bijbel  
 stelt op Luc. 18. 5. Num. 4. ende op 1. Cor. 9. 27. Num. 62,  
 die sal u leeren / dat het te segghen is / onder de ooghen,  
 of onder 'tghesicht slaen, of kinneback slaghen gheven:  
 Erasmus by Estius seght / dat dit woordken / beteekent /  
 blauw slaen met lidt-teeckenen van bloedt, ende op-gheswol-  
 lentheydt. Calepinus verstaet hier dooz / blauw maecten,  
 ghelyck als het vel met stocken gheslaghen wordt, door den  
 etter die daer uyt vloeyt, blauw, of swart wordt.

Dalghens dit / soo seght Paulus dat hy sijn lichaem  
 soo ghekastijdt ofte gheslaghen heeft / dat het blauw  
 wiert / jae datter de lidt-teeckenen bleven staen van  
 bloedt / ende by-gheswollentheydt.

Verbetert dat in uwen Bijbel, ende stelt ghelyck den  
 Orygenelen tex: heeft / en dan sult ghy moeten beken-  
 nen / dat Paulus de strenghtgheden / ende kastijdinghen  
 des lichaems niet berispen en kan / aenghestien dat  
 hyse selbe ghepleeght heeft: ende dan moet ghy seg-  
 ghen / dat de Chyistenen haer niet ghelyck en hebben  
 ghemaecht aen de Tureken, maer aen Paulus den Apo-  
 stel / aen Jacobus, ende Matthæus, daer wy boven van  
 hebben ghesproken.

Verhalben sult ghy moeten bekennen / dat ghy de  
 waer:

teghen het gheopende Turckdom. 279  
waerhepdt ghespaert hebt / wanneer ghy ghesepdt  
hebt / dat den eersten binder der strengicheden /  
Antonius is gheweest : want hier in/hadden schier  
400. saeren te bozen / hem booz-ghegaen de Aposte-  
len.

Predikant. Pag. 534.

De Munniken ontrent de tijden *Antonij*, verleydden oock  
vele vrouwen, als *Marcella*, *Paula*, &c.

Antwoorde.

Dit is gheloghen / dat sy die vrouwen verleyt heb-  
ben / ter contrarien sy hebben-se aen-geleyt tot  
een volmaechter / ende verhebender maniere van le-  
ven.

Predikant.

De dochter van *Paula*, *Blesilla*, was door eene al te groote  
Munnicksche strengichedyt ghestorven.

Antwoorde.

Dit is wederom valsch : Ick lese wel by den H.  
*Hieronimus Epist. 25.* dat dese *Blesilla* ghestorven is, maer  
en kan daer niet binden / dat de oorzaecke van haere  
doodt/soude gheweest zijn/al te groote Munnicksche  
strengichgheyt.

Predikant.

Het volck riep, op haere begravenisse : Hoe lanck sal het  
noch dueren, datmen dese vervloecte Munniken niet en sal  
uyt de stadt jagen? Waerom en steenight-mense niet? waer-  
om en werptmense niet in de rivieren? want sy hebben dese  
ellendighe vrouwe verleyt, &c.

## Antwoorde.

Voor eerst, soo en seght den heplighen Hieronymus niet / dat het volck dit riep / maer ter contrarie / dat het momfelde ( mussitabat ) onder malckanderen / een teecken dat hare saccke soo schoon niet en stont / de wyle sy dit niet en durfoen segghen in't openbaer.

Ten tweeden, wilt ghy weten / wat het vooz volck was / rghene dit seyde? leest den H. Hieronymus, *Epist. 23.* die sal u segghen / dat het gulsighe menschen waren / die de matigheyt in't eten niet en kosten berdzagen: dat het teghen-strijders Christi waren / ende Anti-Christen, aen de welcke de gheboden Christi mis-haeghden: **Daerom seght hy oock *Epistola 25.*** Laet vry de omstaenders daer mede spotten, dat is eene Joodsche ongheloovigheydt: Wat droefheydt meent ghy dat Christus gchadt heeft, om dit segghen, ende hoe den Satan hem daer over verheught heeft? soo spreekt den H. Hieronymus.

Ten sijn dan niet anders als lasteringhen gheweest van eenen hoop spotters / die onder malckanderen momfelden / dat Blesilla vooz beel vasten ghestozben was / en salmen dit datelijck vooz de waerheydt aen-nemen? niet meer dan de spottighen utw ghesinde / die sy deurgaens upt-spoutwen teghen onse Religieuse personen.

## Predikant.

Dese strenghicheden hebben ten alle tijden, duydelijck nagevolght, de gheveynsde in de Roomsche Kercke.

## Antwoorde.

**Is dit niet eene groote eere vooz die van de Roomsche Kercke, dat sy hier in naer-bolghen het exempel van**

van



van den H. Paulus, Jacobus, ende Matthæus Apostelen? het exempel van alle de aensienlijckste Mannen / en Leeraers vande oude rechtstinnighe Kercke / als sijn gheweest den H. Antonius, ende sijne ontelbare discipelen / den H. Ephrem, Basilius, Nyssenius, Nazianzenus, Hieronymus, en duysent andere? en noemt ghy dit noch ghebepusthepdt? waer blijven de Ghereformeerde die van dese exempelen / soo wijt / ende verre sijn af-ghebeten / dat sy de selbe houden voor ghebepusthepdt / ende daer mede spotten? met wie spot ghy anders als met u eyghen selben / wanneer ghy de strenghteden van de oude / sae ontelbare Christenen selve bekennt / ende nochtans die verfoept? dit mooght ghy wel stellen neffens de andere achten boven-ghemelde stucken / die ghy met uwen Calvijn hebt verworpen.

Predikant.

Bernardus *Serm. 6. in Psalm. qui habitat*, schrijft dat eenighe Munniken door verscheyden oeffeninghen, en onthoudinghen des lichaems, waren af-ghemat boven hare krachten, boven de nature, en boven de ghewoonte.

Antwoorde.

Laet ons hoorzen / tot wie, ende waer van, Bernardus hier spreekt.

Eerst hy spreekt tot de ghene / de welke onlanck nipt de werelddt / haer hadden begheben tot een Cloosterlijck leben: aen dese seydtt hy: De teghen-spoedt wordt in de Schrifture beteekent door den nacht, ende wy weten, dat den eersten strijdt, teghen de ghene die bekeert worden, is, van de moeyelijckheden des lichaems. Want het vleesch, 'twelck tot noch toe onghetemt is gheweest, en kan niet wel lijden, dat het ghekalkijdt, ende in slavernije gebracht werde, maer noch indachtigh wesende vande verloren vrijheydt, is dies te scherper begheerich teghen den gheest, ende alder-meest in die pijnen, in de welcke ghy daghelijckx

sij stervende, ja daghelijckx doot wese, weleke dinghen sijn boven de krachten, boven de nature, ende teghen u lieden ghewoonte. Wat ist dan wonder? Dese dinghen stooren de ghene, die het noch niet ghewoon en sijn; ende noch niet veerdigh ghenoech om haer toevlucht te nemen tot de ghebeden, ende tot heylighe Meditationen om het ghewicht, ende hitte des daeghs te draghen.

Waer van spreekt hier Bernardus? van lijf-kastijdinghen/ ofte strengheiden/ soo ghy seght? gheen-sints niet: maer van de bekozinghen met de welckeden dubbel de Novitien, ofte Nieuwelinghen pleeght te beechten: van dese seyd hy/ dat sy sijn boven haere crachten, om dat sy noch de veerdigheyt niet en hebben van haeren toevlucht te nemen tot het ghebedt; boven de nature, om dat sy verlozen hebben haere byghedyt; boven haere ghewoonte, om dat sy ghewoon waeren / de selve in te volghen booz haere bekeeringhe / ende nu die moeten wederstaen / ende stutren. Ong verre Bernardus van't gene hem hier van u wozt toegheschreven.

#### Pre dikant.

'Tlust my hier in te voeghen, 'tghene ick met gheen minder verwonderinghe, als verfoeyinghe ghelesen hebbe in een seker boeck, in de Bibliotheecq der Vaderen, ghenamt *Ladder des Paradijs*. Climacus, die den Auther is, verhaelt, dat hy eens in een wonderlijck Clooster komende, sommighe Munniken sagh buyten in d'open lucht staen, daer gheheele nachten tot den morghen waeckende, noyt hare voeten uyt haere plaetse versettende, ende als sy wierden met slaeperigheyt ghequelt, soo deden sy de nature ghewelt aen, ende en wilden gheen ruste nemen: maer haer selven scheldende, ende lasterende, weecten sy hare gheesten op.

#### Antwoorde.

Wel hoe? seght ghy/ dat ghy dit lesende hebt verfoept? wat reden? verfoept ghy dan oock 'tghene Christus heeft ghedaen aen sijne Apostelen in het Hof-  
ken

ken wannec hy haer tot dymael toe / daer sy oberballen wierden met slaepigheyt / heeft comen mecken? Wat dunckt u? souden de Apostelen qualijck ghedaen hebben / indien sy selve haere nature ghewelt aenghedaen hadden om met Christo te waecken / ende te bidden / op dat sy niet en souden in bezozinghe komen te vallen? Christus heeft immergh gethoont / dat hy sulckx van haer berepschte / niet soo seer tot sijnen eyghen troost / als wel tot haer gheestelijck profijt: wat hebt ghy dan in dese Nuniken te verfoepen / of te berispen / om dat sy in't waeken ghewelt hebben ghedaen aen de nature / op dat sy daer upt haer gheestelijck profijt souden trecken: hoe menighmael en bermaent ons oock de Schrifture niet / dat wy souden waecken / en bidden? *Luc. 22.* seght Christus: Waeckt ten alle tijden. *1. Pet. 4. 7.* Waeckt in ghebeden. *5. 8.* Sijt matigh, en waeckt. *Apoc. 16. 15.* Saligh is hy die waeckt. *Ja* van Christus selve wordt ghesepdt *Luc. 6. 12.* dat hy heele nachten over-bracht in het ghebedt, &c.

### Predikant.

Andere sagh hy staende bidden, met hare handen achter den rugghe ghebonden, ghelijck misdadighers, buyghende hare bleecke aensichten nae de aerde, ende uyt-roepende datse niet weerdigh waeren den hemel t'aenschouwen. Dese en derfden gheen dingh in haere ghebeden tot Godt segghen, weghens de vreeselijcke twijffelinghe van haere ghedachten, ende conscientien, maer sy droeghen alleen haere stil-swijgende sielen, ende stomme ghemoederen Gode op, vol zijnde van duysternisse, ende wanhope.

### Antwoorde.

Wat hebt ghy hier te berispen / of te verfoepen?  
 Misschien dat sy staende baden? dat heeft den publi-  
 caen oock ghedaen *Luc. 18. 13.* ende is gerechtbeerdicht  
 upt den tempel ghegaen.  
 Ofte wel / dat sy haere handen achter den rugghe had-  
 den

den ghebonden? ghy en kont immers niet berispen / dat de Christenen haere handen samen ghebouwen houden booz haere borst / wanneer sy bidden; weet ghy niet wat dit beteekent? niet anders / als dat sy haer ghelijck ghebanghen gheben / ende onderwerpen aen Godt; of ghy nu de handen soo houdt voor de borst, ofte achter den rugghe, wat is daer soo veel aen ghelegghen? de wijle het een / soo wel een upt-wendiggh tecken is van onderwerpinghe / als het ander?

Of berispt ghy mischten dat sy haere bleecke aensichten buyghden nae d'aerde? weet ghy niet dat Arenna den Coninck David heeft op de selve wijze aenbeden 2. Reg. 24. 21. daer upt-drukkelijck gheseydt wordt: Hy heeft den Coninck aenbeden met het aensicht gheboghen nae d'aerde: waerom en maghmen ten opsichte van Godt niet doen / 'tghene men ghedaen heeft ten opsichte van David? siet oock watter staet Gen. 48. 12. ende 50. 18. &c.

Ofte wel/verfoept ghy / dat sy haer onweerdigh hielden den Hemel t'aenschouwen? Den Publicaen/en durfde oock sijne ooghen nae den Hemel niet slaen, seght den H. Lucas; dit heeft nochtans / onder andere / Godt soo behaeght / dat hy hem verhoort heeft.

Wat wilt ghy dan hier upt verfoept hebben? Dat sy gheen dingh in haere ghebeden tot Godt derfden segghen, weghens de vreeselijcke twijffelinghe haerder ghedachten? wat hebben sy hier anders ghedaen / als 't ghene David van sy selven gherupghet Psal. 77. v. 5. namelijk / dat hy in sijne ghedachten soo ghestoort is gheweest, ende verslaghen dat hy niet en kost spreken? dat hy als stom was gheworden, ende het goet heeft ghesweghen; 'twelck verstaen kan worden van't ghebedt.

Ofte/ wilt ghy berispt hebben / dat sy haere stil-swijghende sielen, en stomme ghemoederen op-droeghen aen Godt, vol zijnde van duysternissen, ende wanhope? Wat quaet kander wesen in't op-draeghen van sijn ghemoedt in stil-swijghentheid? derhalven hoe dick-wilg klaeght David van de duysternissen / of doortcheden des ghemoets? sae hoe dickwilg dat Godt sich van

van

han hem hadde af-getrocken/ ende ghelijck als verlaeten?

Of meynt ghy/ dat het verfoeplyck is / dat sy hol wanhope waren? utwen Calvijn seght wel dat Christus wanhopigh is ghewest aen het Cruys/die nochtans noyt sonde ghedaen hadde; wat wonder dan dat sommighe van dese wanhopigh souden gheweest hebben / die te bozen grouwelycke sondaers waeren gheweest? Doch Climacus en wilt niet segghen / dat sy wanhoopten vande beruhticheyt Gods/maer alleen dat sy in uiterste angst waeren over haere sonden/ soo David oock gheweest is / als hy seide: Mijne sonde steekt my ghedurigh teghen,

Verbolghens / wanneer ghy sult verfoept hebben dese booz-ghemelde exempelen vande Schrifture / komt dan oock by verfoepen de daeden van dese Munnken.

### Predikant.

Andere sagh hy sitten op den vloer, bedeckt met sackkleederen, en asche, haere aengesichten verberghende tusschen haere knien, ende haere voor-hoofden stootende teghen de aerde.

### Antwoorde.

**Alleg** komt seer wel over een met de Schrifture.

Van het sitten op d'aerde, tot een teecken van droefheyt/ hebt ghy het exempel vande vrienden van Job. Job 2.3. vande welke ghesepdt wort / dat sy met Job op d'aerde hebben gheseten,

Van het bedecken met hayren-cleederen, ende asche, hebt ghy:

Ten eersten, het exempel van den Coninc Achab 3. Reg. 21.27. daer ghesepdt wort / dat hy sijn vleesch heeft bedeckt met een hayren cleedt, ende gheslaepen op eenen sack.

Ten tweeden, het exempel van David, die Psalm. 34. 13. van sijn selven gherupghet/dat hy ghecleedt ginck met een hayren cleedt.

Ten

Ten derden, het exempel van Mardocheus, ende andere Joden. *Esther* 4. 1. 3. van de welke gheseydt wort / dat sy hayre cleederen aentrocken met aschen.

Ten vierden, het exempel vande hoer-beerdighe Niviviten *Ionæ* 3. 6. waer staet dat dit aenrekenen van sack-kleederen / ofte bestroepen met asche in't nieuwe Testament van Christo, ofte sijne Apostelen verboden is?

Voorders van het verberghen des aensichts tusschen de knien, hebt ghy het exempel vanden Propheet Elias *3. Reg.* 18. 42. van den welcken gheseyt wordt / dat hy sijn aenghesicht leyde tusschen sijn knien: nae dat hy 'tselbe plat gheleydt hadde ter aerden / soo als de Munniken haer booz-hoofden deden / om / ghelijck Elias, met dese ghesteltenisse des lichaems, haer ghebedt vierighlijck tot Godt te doen: soo den Dordrechtichen Bijbel bemerckt *Num* 73.

### Predikant.

Andere saght hy, de welke in opsicht van haer habijt, ghedachten, ende ghebaer, schenen buyten haer sinnen te wesen, welckers ghemoederen, mer soo uyer maten groote droefheydt, overstelpt waeren, datse stonden als kopere beelden, in duyfsternisse sittende, ende als onghevoeligh van alle dinghen gheworden zijnde.

### Antwoorde.

Is het wonder / ofte berispelijck / dat dese Keltgieren / met soo eene droefheyt bebaughen waeren over haer booz-gaende sonden / aenghesien dat wy lesen dat de vrienden van Job, over het tijdelijck ongheluck alleen van haren vriendt / soo herstelt waeren / dat sy seben daghen lanck neffens hem bleven sitten / soo dat sy niet een woordt en kosten spzeken / *Job* 2. 13. heeft derhalven / den H. Propheeta David *Psalms* 38. 4. niet bekent / dattergheene vrede en was in sijne beenderen, van wegghen sijne sonden, jae niet gheheels in sijn vleesch? dat hy krom gheworden was, ende uyer maten neder-

neder-

nedergeboghen, heel verzwackt, ende uyer maten seer ghebryfelt, dat sijn herte hem om end'om keerde van wegghen sijne dwaesbeydt? **Ja** dat hy gheworden was ghelijck als eenen dooven, die niet en hoort, ende als eenen stommen die niet en spreeckt, ende als eenen mensch, die gheene teghen-reden en heeft? **Wat is dit anders / als ghelijck onghevoelick zijn / ende dat dooz de droefheydt die hy hadde ter oorsaecke van de verbolghinghen / die sijne byanden hem aen-deden? Iffer niet dupsent-mael meer reden/om soodantighe droefheyt/ende meerder/te bedryven ober de sonden?**

Predikant.

Andere sagh hy van Godt in oodtmoedigheydt begheeren, datse hier ghequelt, ende ghepijnicht mochten worden, op datse mochten ghenade bekomen.

Antwoorde.

**Een seer goedt ghebedt: want den H. Apostel Paulus 2. Cor. 4. 17. seght/ dat oock eene lichte verdruckinghe, in ons werckt een seer uyt nemende ghewicht van de hemelsche heerlijckheydt. Ende bekent is het ghebedt vanden H. Augustinus: Heere brandt, ende kerft hier, op dat ghy my in eeuwigheydt spaert: maer niet dupdelijcker dan het ghene staet Job. 5. 17. Gheluck-saligh is den mensche, den welcken Godt straft, daerom en verwerpt de kastijdinghe des almachtighen niet. Waerom en maghmen van Godt niet begheeren / of bidden / 'tghene ons gheluck-saligh maecht?**

Predikant.

Vele ter neder gheworpen sijnde door een belaste consciencie, seyden datse wel te vreden souden sijn, alsse buyten bevrijt waren van de helsche tormenten, schoonsel noyt souden konnen komen tot de vreughden van Godts Coninck-rijcke.

Ant.

## Antwoorde.

Seght ghy dat dese begheerte verfoepelijck is? soo moet ghy dan oock verfoepen de begheerte van Moyses *Exodi 32. 32.* daer hy op Godt begheert / dat hy hem soude uyt-schrabben uyt den boeck des levens. Wat seght ghy van Paulus *Rom. 9. 3.* heeft hy niet ghewenscht den eeuwighen vloeck t'ouderstaen? wat berispt ghy dan dese begheerte in die *Munniken*?

## Predikant.

Andere sagh hy, uyt welckers verrotte, ende stinckende wonden, een vuylen stanck quam, welke gantsch gheen sorghe voor haer lichaem droeghen, en vergaten haer broot te eten, vermenghden haer driacken met suchtinghen, ende haer broodt met asche.

## Antwoorde.

Wat sorghe droegh den H. Paulus van sijn lichaem/ wanneer hy sepde *1. Cor. 4. 11.* Wy lijden hongher, ende wy lijden dorst, ende sijn naeckt?

Dat sy haer broodt vergaten te eten, dat en is niet verfoepelijcker als het in David gheweest is/ die van sijn selven seght / *Psal. 102. v. 5.* Ick hebbe verghieten mijn broot te eten, waerom? uyt oorsake van de droefheyt die hy hadde ober de hervolgingen/en versnaetheden / die sijne byanden hem aen deden: hadden dese *Munniken* niet meerder reden / dat sy haer broot vergaten te eten / uyt droefheyt van haere vooz-gaende sonden?

Du voorzders / dat sy haer drincken met suchten, ende haer broodt met asche vermenghden. Daer van hadde sy wederom een exempel in David *Psal. 102. v. 10.* daer hy uyt-druckelijck seght: Ick menghelde mijnen dranck met traenen, ende ick ete aschen als broodt, dat is / seght den Dordrechtschen Bijbel *Num. 19.* De wijle ick rauw draghende, in d'asche fitte, soo ghebeurt het dick-wils,



wills, dat ick affche ete met mijne spijs. Den H. Propheta Job 3. 24. seght oock, dat hy versuchtete eer hy at. Wat ist dan / dat ghy dies-aengaende / in die boornoemde Religieusen berispt / ofte versoept ?

Predikant.

Hy sagh oock eenighe, welcke haere tongen, als vermoeyde honden, lieten hanghen uyt hare monden.

Antwoorde.

Denckt dat sy ghesien hebben op de leeringhe Pauli 1. Cor. 3. 18. Soo jemandt onder u dunckt, dat hy wijs is in dese werelt, die worde dwaes, op dat hy wijs magh worden: ende 1. Cor. 4. 10. Wy sijn dwaes om Christi wille: 'tsoude oock kounen gheschieden / dat sy saghen op het exempel van David 1. Sam. 21. 13. daer ghesepdt wordt / dat David veranderde sijn ghelaet, ende hy maeckte sy selven geck, ende hy liet sijn seever in sijnen baert afloopen, ghebende alsoo sijn selven uyt booz enen dwaesen: want alhoewel hy dit ghedaen heeft om te ontbluchten de handen vanden Conuck Achis, 't kan wesen / dat dese Munniken eenhoudelijck meynden dat sy dit exempel / om met de werelt te spotten / wel / ende loffelijck mochten naevolghen.

Predikant.

Sommighe sagh hy, welcke haer selven pijnighden inde schroyende hitte der sonne, andere welcke haer in teghendeel plaegden met uytter maten koude.

Antwoorde.

Ick en can niet binden / dat dit / en al wat ghy hier nae seght / strijdt teghen Schrijture oft het ghebodt Christi: alleenlijck heb ick bemerckt / dat ghy Climachus roeschrijft / als oft hy sepde: Soo maeckten dese ghe-seghende boet-veerdighe haer selven saligh. Dat en sijn sij-  
C
ne

290      Het gheopent Christendom  
ne woorden niet/maer dese: Soo deden dese gheseghen-  
de boetveerdighe. **Siet Tom. 5. Biblioth. PP. Edit. Paris.**  
anno 1589.

### Predikant.

Dese, en vele dierghelijcke, dulle, en superstitieuse dinghen,  
stinckende leughenen, en lasteringhen, die my vervelen alle or-  
dentlijck uyt te teekenen, worden In die soete Historie van  
dien ghenamden heylighen *Climachus* verhaelt.

### Antwoorde.

**Ghy seght hier vele dinghen samen.** Eerst, dat dit  
dolle dinghen zijn; soo moet ghy dan den Publicaen, Da-  
vid, Mardocheus, de Niniviten, Elias, Job, Paulus, Moyses, &c.  
houden voorz dolle menschen.

Ten tweeden, ghy seght/ dat het superstitieus is; seght  
ons te bozen/wat superstitie is/en dan sullen wy sien/  
wat wy hier op moeten antwoorden.

Ten derden, ghy affmeert dat het stinckende leughe-  
nen zijn: affirmanti incumbit probatio. Doch dit en is  
niet van noode/want indien het leughenen zijn / hoe  
stelt ghy dit dan voorz/als de waerheydt / om daer op  
te swetsen/ende te smallen?

Immers ten is niet wonder / dat ghy-heden op  
soodanighe/ oft andere strengigheden des lichaems/  
soo smalt/ten is niet ghedaen om de Schysure/als  
wel/dat u dese dryppen te suer zijn/ende dat ghy uyt  
oorzake van u eyghen ghemack/ ende sinuelijckheyt  
daer ufer en kont aenraken.

Daer-en-boben/ick segghe noch eens/ dat ghy/ en-  
de uws ghelijcke veel te laet komt in de werelddt om  
boumisse te strycken ober eene sake / die al ober vier-  
hondert jaren en meer is voorz goetd / ende prijsbaer  
ghekeurt gheweest van Egesippus in den H. Apostel  
Jacobus; van Clemens Alexandrinus, in den H. Apostel  
Marthæus; van Augustinus, Athanasius, Chrysoftomus, Hie-  
ronymus, Damascenus; in den H. Paulus **Cremit** / ende  
Antonius: van Ephrem in den **Cremit** Abraam: van  
Nyffe-

teghen het gheopende Turckdom. 291

Nyssenius in Ephrem : van Nazianzenus , in den H. Basilius : van Socrates in Ala: &c. gaet eerst dese / ende andere **Da-**berg te keere / en seght dat sy dol , en superstiticus zijn ghetweest / eer ghy ons komt bebechten.

Predikant. pag. 538.

Dit zijn d' onuytsprekelijcke goede wercken , die soo worden ghenoecht ; en onder andere van den Jesuyt *A Lapide* , een groot *devotaris* , doch sonder oordeel , ende verstandt.

Antwoorde.

Wat mach den goeden man al praten ? is *A Lapide* een *devotaris* gheweest ? wel aen / volghet hem van nae in sijne devotie ; oft indien dese strengigheden gheene devotie en is / waerom noemt ghy van *A Lapide* , een *Devotaris* ?

Verhalven met wat vermetelijckheydt komt ghy hier segghen dat *A Lapide* roemt sonder oordeel , oft verstandt ? Wat meent ghy / dat alles sonder oordeel gheseydt wordt / ober twelck ghy lieden gheen bonnisse ghestreken en hebt ? Wie heeft u l. rechters ghestelt ober de heele werelt ? eer ghy *A Lapide* aentast / als oft hy / sonder oordeel ghesproken hadde / beghint eerst van Augustinus , Athanasius , Chrysofostomus , Hieronymus , Nyssenius , Nazianzenus , &c. en seght dat dese mannen zijn gheweest sonder oordeel , ende verstandt , want *A Lapide* en heeft gheen ander bonnis ghegheven / als twelck dese treffelijcke / ende heylighe Bisschoppen bande recht sinninghe Kercke / vele eentwen voor hem / hadden ghestreken : ende weet / dat / de ghene die dese mannen veroordeelt als dol , ende superstiticus , niet alleen en spreekt sonder oordeel , ende verstandt , maer gantschelijck uyt sinningh is.

Predikant.

Doch die vande Roomsche Kercke en hebben gheen reden , om de hare , weghens dese strengigheden soo seer te ver-

Ⓒ 2

heffen

heffen, alsoo het de grootste dulligheydt is, dat men heyligheyt in die dingken stelt, die men gheveynsdelijck doen can.

## Antwoorde.

Heeft de Roomsche Kercke gheen reden om dese strengigheden soo te verheffen? soo moet dan de oude recht sinnighe Kercke/ met hare boornaemste Leeraren/ onredelijck zijn gheweest/ wanneer sy het selve ghedaen heeft/ ende ten hooghsten ghepresen.

Woch wat seggh' ick / onredelijck? ghy durft wel segghen dat sy dol zijn gheweest: oft soo niet: soo en roept dan soo verwoet teghen ons niet / dat het dulligheydt is; want wy prisen 'tghene de recht sinnighe Kercke/ ende hare Leeraers ghepresen hebben.

Verhalven: wat is dit booz een schoon argument? 'Tis dulligheydt dat men heyligheydt stelt in die dinghen, die men gheveynsdelijck doen can? hoe sluyt dit? want wat isser godtzuchtigh / ende goedt / ende hepligh in de werelt / 'twelck niet gheveynsdelijck en kan ghedaen worden? Waer kan men meer in beynsen/ als in het gheloof? wat ghebepnsstheydt en kan der niet omgaen in't Nachtmael, in bidden, in aelmoessen te geven, soo als men in de Schrifsture kan lesen van de ghene die het Nachtmael onweerdelijck hielden / ende van de Phariseen in't uptdecken van hare aelmoessen: soude ghy nu hier upt wel durben besluyten / dat het dulligheydt is / heplighheydt te stellen in't Gheloof, Nachtmael, bidden, aelmoessen geven, ende wat meer?

## Predikant.

Immers de strenghte *Papisten*, en zijn niet eens te vergheleijken by de Priesters *Baals*, die haer selven met messen sneed, en priemen, nae hare wijze, tot dat sy bloedt over sich uytstorteden, om haren afgodt te dienen. *I. Reg. 18. 28.*

## Antwoorde.

Ich meynde/ dat ghy ons wilde verghelijcken by de  
de

de Turcksche, ende Heydensche Priesteren / rakende de strengigheden des lichaems / ende nu seght ghy / datse by de selve / namelijk de Priesters van Baal, niet te vergelijcken en zijn : daer seght ghy oprechtelijck de waerheydt / want sy deden dinghen die onmenschelijck / ende onredelijck waren / en deden dat teere van hare af-goden / wy niet. De substantie der sake / soo ghy selve te kennen gheeft pag. 542. hebben de Turcken afggeleent van de Christenen, maer de besondere onmenschelijke / ende onredelijke omstandigheden hebben sy upt haer eyghen selven; die omstandigheden verfoepen wy / om dat sy onmenschelijck zijn: maer de substantie omhelsen wy / om dat-se Christelijck is / en van de oude recht sinighe Kercke ghepresen.

### Predikant.

De strengigheden van de *Capucijnen*, en *Carmeliten* die sonder schoenen gaen, met die van de Turcksche *Dervisen*, oft *Bramines*, en andere in *Indien*, vergheleken zijnde, sullen enckelijcke leckernijen, en ghemacklijckheden bevonden worden.

### Antwoorde.

Ick wenschte wel dat ghy / met uwe Medepredikanten / op dat ghemack / ende leckernijen van de *Capucijnen*, en *Carmeliten*, eens soo verleckert moght worden / dat ghy se maer booz eene weke alleen wilt probeen: ghy soudt soo menighmael om-sien naer uwe ghemackelijcke bedden / en kleederen.

Doch wy bekennen wederom / dat de *Bramines* in *Indien*, ende de Turcksche *Dervisen*, onse *Capucijnen*, ende *Carmeliten*, in strengigheden verre te boven gaen / soo en moest ghy dan hier tusschen beyden gheene ghelijckenisse maken / want die gaen de mate van de nature / ende reden verre te buyten / maer de *Capucijnen*, ende *Carmeliten*, houden haer binnen die paelen / ende volghen d'exempelen van de heyligste mannen die der gheweest zijn / soo in't oude / als 't uentwe Testament.

Predikant, Pag. 539.

*Carolinus* verhaelt van de *Bramines*, dat-se in hare duyvelsche processie al dansende, ende springhende voortgaen, en dat-se voor den duyvel singhende, sich met messen eyselijke sneden in't aenghesicht, ende over de armen gheven, en die de grootste wonden gheeft, wort voor de heylighste gheacht, waerom sy dickwils daer van sterven.

Antwoorde.

Dat hooze ick al gheerne / want hoe ghy meer hier van praet / hoe ghy u het net meer over het hoost treckt / wanneer ghy willende ons vergelijcken by de *Bramines*, heel contrarie thoont dooz uw' lofs praeten.

Predikant.

Laet maer een vergelijkinghe ghemaect worden rutschen der Heydenen *Munnicken*, en *Eremijten*, en tusschen het ghene die van de *Roomse Kercke* ghewoon zijn te verhalen van hare *gheestelijke*, oft liever *beestelijke* *Munniken*.

Antwoorde.

Dit is immers een beestelijk woordt / twelck van nerghe en kan voortkomen / als upt een beestelijk ghemoet / dat vol is van onghereghelde furten / sonder versantw/oozdeel / oft verstandt. Indien de *Munniken* beestelijk zijn / soo als ghy hier lastert / soo en kan ick niet bedencken / wat ghy booz een beest wesen moet : sommighe souden u kunnen aensien booz een / dat de oozen te langh heeft / ende te verre opsteect / willende oock de leeuwten met sijn ghehuyl verschycken. Maer andere / souden u kunnen aensien booz een beest / twelck alleen siet by nachte / om dat ghy in den klaren dagh / ende helder licht / de menschen aensiet booz beesten.

Predi-

## Predikant.

'Tis waerachtigh 'tghene *Luther* seght uyt *Septem-Castrensis*: Indien de stricke ghehoorsaemheyt, een heylighe maeckt, soo zijn de *Turcken* seker de beste Heylighen van alle, en heyliger dan de *Carthusianen* selve.

## Antwoorde.

Het dienen aen den dupvel / oft valschen *Prophete* Mahomet, en kan niemant hepligh maken / daerom en zijn de *Turcken*, noch Heydenen, ter oorsake van hare strengtgheden booz heplighen te houden; toont nu / op dat de ghelijckenisse van *Luther* bestae / dat de *Carthusianen*, oft andere *Religieusen* / door hare strengtgheden / den dupvel dienen. Ende leest hier benesfens 'tghene den *H. Paulus* seght *1. Cor. 9. 27.* Ick castijde, oft slae mijn lichaem vol blaww plecken / ende bedwinghe dat tot slavernije, op dat ick andere ghepredickt hebbende, niet verstooten en worde. Item / *Coloss 1. 24.* Ick vervolle in mijn vleesch 'tghene ontbreeckt aen 't lijden Christi. Item / *Luc. 24. 26.* Christus heeft moeten lijden, ende soo ingaen tot sijne glorie. Du / ghelijck *1. Ioan. 2. 6.* gheseydt wordt: Wy moeten wandelen soo als hy ghewandelt heeft, namelijk ons cruys opnemen, ende hem naevolghen,

## Predikant.

'Tis seker dat d'een, en d'ander tot haren leer-meester den duyvel ghehadt hebben.

## Antwoorde.

Die lasteringhe / die ghy hter uyt spooght teghen onse *Religieusen* / ende namelijk teghen de oude *Christenen* (die ghy bekent strengtgheden ghepleeght te hebben booz de tijden van Mahomet) die lasteringhe / segghe ick / en kan van nergens komen als van den dupvel: die is hter in / uwe leer-meester gheweest: Hout ghy booz seker dat die strengtgheden van de oude *Christenen* van den dupvel quamen /

daer de **O**ndt-baders seggen/dat sy quamen van den **H.** Gheest/oft door de openbaringhe **G**odts? hebben dan Augustinus, Hieronymus, Ephraem, Basilius, Nyssenus, en dupsent soodanighe treffelycke lichten bande oude recht sinnighe kercke/mede den dupbel ghehadt booz haren leet-meester; en is booz u alleen betwaert ghe-weest den **H.** Gheest? Wegh/wegh met sulcke onbeschaemde verwachtheydt. **O**och/seght my/waerom ghy booz seker hout/dat de oude Christenen/oft onse Religieusen hare strengigheden vanden dupbel hebben gheleert?

Predikant.

Om dat den duyvel altijd vermaeck heeft ghehadt in't bloedt der menschen, soo *Lyranus* bekent 1. *Reg.* 18. 28.

Antwoorde.

**O** fel argument! **O** valsche leughen! Is dat slot-redenen maken? Den duyvel heeft vermaeck in 's menschen bloedt, Ergo 'tverghieten des bloedts in't ghemeyn, is duyvelsch. Seght oock met eeren/dat den dupbel vermaeck neemt in't verghieten des bloedts vande **M**artelaren. Seght ghy dat dit gheschiedt upt liefde tot **G**odt / en t'ijnder eere? 'tselbe segghen wy van de oude Christenen/ende onse Religieusen.

Verhalven soo is't gheloghen dat *Lyranus* enckelijck seyd/dat den dupbel vermaeck neemt in 's menschen bloedt. Wat dan? dat hy vermaeck neemt in d'offerhanden van 's menschen bloedt. Ghy kost wel weten dat hy hier sprack van de Priesters vanden af-godt Baal, die haer sueden/en kerfden met messen/ter eeren vanden dupbel; wat ghelijkenisse tusschen dese / ende de oude strenghe Christenen/ die van onse Religieusen nu worden nae-gevolght?

Predikant

De Paus. ghesinde doen dese dinghen, niet soo seer om het vleesch te dooden, als wel om voldoeninghe aen **G**odts gerecht.



teghen het gheopende Turckdom. 297  
rechtigheydt voor hare sonden te doen, oft om Godts ghenade, ende den hemel daer mede te verdienen.

Antwoorde.

De Paus-ghesinde doen hier in/ 'tghere haer den H. Paulus, ende ontelbare oude Christenen / hebben booz ghedaen.

Hebt ghy boven upt den Originelen Griekischen text niet ghehoort / dat den H. Apostel sijn lichaem soo pleeght te slaen / ofte castijden / datter blautwe plecken / ende lich-teeckenen van bloedt bleven instraen? Waer toe dit? ten eersten, om dat te brenghen onder de slavernije, ende te dooden: Ten tweeden, op dat hy van Godt niet en soude verstootten worden, ofte / 'twelck het selve is / sich houden in de ghenade Godts: Om dese twee rebenen doen het mede onse Religieusen; eer ghy dan dese op het lijf balt / berispt eerst den H. Paulus, en seghet dat hy oock de castijdinge sijnus lichaems tot den bloede toe / heeft gheleert vanden dupbel.

Predikant.

De Munniken vermin.leren hier in de bermhertigheydt Godts, ende doen groot onghelijck aen alle de ghenoeghsamen verdiensten, ende voldoeninghe *Iesu Christi*.

Antwoorde.

Ten eersten: 'tis wonder dat de booznaemste / ende scherpsinnighe Leeraren vande oude Christene Kercke / dit niet ghestien en hebben / aenghestien sy die strenggheden soo hoogh hebben verheben / en de selve ghepleeght. Doch / dese zijn allegaer blindt gheweest / ende de Ghereformeerde alleenlijck stende.

Ten tweeden, wy weten / dat de verdiensten / ende boldoeninghe Christi, hoe wel sy van haren kant ghenoeghsaem zijn gheweest / niet alleen booz dese wereldt / maer oock booz hondert dupsent / dat eben wel Christus ghesepdt heeft *Luc. 14. 26*. Indien jemandt tot my komt, ende sijn eyghen leven, oft siele niet en haet, die en can mijn discipel niet zijn: ende wie sijn cruys niet en draeght,  
ende

ende my nae volght, die en can mijn discipel niet zijn. *Jae Matth. 16. 24.* Wilt hy dat wy ons selven sullen verloochenen, en ons cruys opnemen. Wat is dit anders te seggen / als dat hy wilt / dat wy met hem lijden / niet teghenaende syn lijden ghenoechsaem ghetweest is? Vermindert hy dan de bethertigheden Gods / de ghene die gheerne lijdt / om een discipel Christi te zyn? oft doet hy onghelyck aen de voldoeninghe Christi, die syn cruys bywillighlyck opneemt / sonder daer toe ghepraemt te worden van andere / om te holdoen aen den wille Christi?

### Predikant.

Sy thoonen oock hare helsche hooveerdigheydt, welcke haer niet toe en laet, haer selven gheheel te verloochenen, ende de eere van hare saligheydt toe te schrijven aen Gods vrye ghenade, en 't lijden, ende ghehoorsaemheydt *Christi*.

### Antwoorde.

**I**ck braghe / oft den gheheelen mensch niet en besaet in siele, ende lichaem? derhalven / oft hy niet synselven gheheellyck moet verloochenen? Soo neen? waer staet dat? Soo jae? soo moet hy dan / ende syn lichaem, ende syn siele verloochenen: wie verloochent nu syn lichaem? de ghene die het al toe-gheeft wat het begheert / oft de ghene die het dwinght / ende ten onder brenghet? hupten twyffel de leste: wien's bleeschiffer dylftrigher / ende weder spannigher / oft naerder aen 't perijckel van vallen: oft dat / aen 't welck-men ontrect de materie van onghereghelde dylften / oft dat / 't welck-men koestert / ende inbolghet? sonder twyffel het leste: wanneer dan de *Munnicken* / oft andere godtbzuchtighe personen / aen haer lichaem ontrecten ('tzy door vasten / oft andere strengigheden) 't welck het selve soude weder spannigh maken / en dertel / die moeten ghesepdt worden / eyghentlyck haer lichaem te verloochenen: hter hy komt het verloochenen des wils dooz volmaeckte ghehoorsaemheydt

hepdt aen Godt / ende hare Oversten / als doock de  
 verloocheninghe haerx verstandt / dooz eene oodt-  
 moedighe onderwerpinghe aen alles wat Godt  
 booz-houdt ; soo is het dan valsch / dat hare helsche  
 hooberdighepdt haer niet toe en laet / haer selben  
 gantschelijck te verloochenen ; maer dit past net op de  
 Ghereformeerde , die alle strengigheden des lichaems  
 versakende / het selbe koesteren / ende streelen / waer  
 upt vele begheerlijckheden / ende dirsten komen te  
 spruyten / die het lichaem bzoegh oft laet doen heer-  
 schen over de siele / ende alsoo en verloochenen sy noch  
 siele, noch lichaem,



HET